

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Абдурахмонова Мастура Амиралиевна дар мавзуи «Сермаъноии ҷумлаҳои пайрав дар забони адабии муосири тоҷикӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ.

Дар забоншиносии тоҷик оид ба масъалаи таҳлилу баррасии ҷанбаҳои гуногуни ҷумлаҳои пайрав, усулҳои корбурди онҳо дар осори насрию назмӣ, нақш ва мақому мавқеи ҷунин захираҳои наҳвии забон пажуҳишҳои илмӣ ҷолибе таълиф шудаанд, вале масъалаи мавриди баҳсро наметавон бо анҷом дода шудани ин гуна асарҳо ҳалшуда ва итмомёфта ҳисоб кард. То ҳол доир ба хусусиятҳои зуҳури ҷумлаҳои пайрав дар кулли даврони инкишофи забони адабии тоҷикӣ, доираи маънояшон ва монанди онҳо муаммоҳои алоҳида ҷой дошта, интизори таҳлилу таҳқиқанд. Диссертатсияи Абдурахмонова Мастура Амиралиевна ба яке аз ҳамин гуна масъалаҳо – сермаъноии ҷумлаҳои пайрав дар забони адабии муосири тоҷикӣ бахшида шудааст, ки саривақтӣ ва қобили таваҷҷуҳ мебошад.

Пажуҳиш аз **муқаддима, се боб**, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ, рӯйхати адабиёт ва интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия иборат мебошад.

Дар муқаддимаи диссертатсия муаллиф доир ба мубрам будани мавзуи пажуҳиш, дараҷаи ҳаллу фаслгардии он дар забоншиносии тоҷик, мақсаду вазифаҳо, асосҳои назариву методологӣ он, сарчашмаҳои пажуҳиш ва нуктаҳои ба дифоъ пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариву амалӣ, наwgониҳо, саҳми шахсии доwtалаб, тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ назарашро ба таври илмӣ баён кардааст.

Боби якуми диссертатсияи мавриди тақриз, ки **«Масъалаҳои сермаъноии ҷумлаҳои пайрав дар забоншиносии умумӣ ва тоҷикӣ»** ном дорад, фарогири 4 фасл буда, дар онҳо доwtалаби дараҷаи илмӣ оид ба ковишу тадқиқотҳое, ки аз ҷониби забоншиносони ватаниву хориҷӣ доир ба масъалаҳои назарии сермаъноии ҷумлаҳои пайрав дар забоншиносии умумӣ ва тоҷик, давраҳои омӯзиши масъалаҳои сермаъноии ҷумлаҳои пайрав дар забоншиносии умумӣ ва тоҷик ва меъёрҳои таснифоти ҷумлаҳои мураккаби тобеъ сураи гирифтааст, мулоҳизаронӣ кардааст.

Боби дуюми диссертатсия, ки мавсум ба **«Сермаъноии ҷумлаҳои пайрави якузба дар забони адабии тоҷикӣ»** мебошад, фарогири панҷ фасл буда, диссертант дар ҷунин бахшҳо кӯшидааст, ки роҷеъ ба баъзе масъалаҳои сермаъноии ҷумлаҳои пайрави якузба, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави муайянкунанда, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави пуркунанда, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави мубтадо ва ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави хабар маълумоти судманди қобили мулоҳизаеро ироа созад.

Довталаби дараҷаи илмӣ назари худро ба гунаи зерин нисбат ба масъалаи дар ин боб баррасшуда хеле равшан ва мушаххас баён намудааст: «Ба андешаи мо, тобиши маънои синтаксисии ҷумлаҳои пайрав аз ҳодисаи

сермаъноӣ сар мезанад ва ба омилҳо ва воситаҳои муқарраршудаи наҳвӣ асос ёфтааст, аммо дараҷаи зоҳиршавии ифодаи маъноро дар ҷумлаҳои пайрав на тобиши маъноӣ синтаксисӣ, балки тобиши семантикӣ гуфтан дуруст мебуд. Албатта, мо намегӯем, ки овардани ин тобишҳои маъноӣ нодурустанд, аммо онҳоро аз ҳам фарқ ва ҷудо намудан лозим аст» (Автореферат. саҳ.23).

Боби сеюми диссертатсия «Сермаъноии ҷумлаҳои пайрави дуузва» шомили ёздаҳ фасл аст ва дар онҳо муаллифи рисола оид ба омӯзиши ҷумлаҳои пайрави ҳол дар забоншиносии тоҷик, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави ҳоли тарзи амал, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави микдору дараҷа, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави монандӣ, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави сабаб, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави мақсад, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави замон, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави макон, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави шарт, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави ҳилоф, ҷумлаи мураккаби тобеъ бо ҷумлаи пайрави натиҷа ва ғайра маълумоти ҷолибу назаррасро матраҳ кардааст. Назари муҳаққиқ дар мавриди тобиши монандӣ дар ҷумлаҳои пайрави натиҷа, қобили таваҷҷуҳ аст: «Ҳамчунин дар ҷумлаи пайрави натиҷа тобишҳои маъноии замон, тарзи амал, микдору дараҷа, сабаб, мақсад ба мушоҳида мерасад. Қайд кардан ҷоиш аст, ки дар хусуси ҷумлаи пайрави натиҷа дар байни наҳвшиносон баҳсҳои тулонӣ сурат гирифтааст. Мушоҳида ва таҳлилҳои мо нишон медиҳанд, ки дар бисёр мавридҳо онҳоро бо ҷумлаҳои пайрави дигар, ки аслан тобиши маъноии иловагӣ дар ҳуди ҷумлаҳои пайрави натиҷа ҳастанд, омехта мекунанд. Маҳз, ҳамин ҷиҳат омӯзиш ва таҳқиқи ҳаматарафаи ҷумлаи пайрави натиҷаро талаб менамояд» (Автореферат. саҳ.41).

Хулосаи диссертатсия дар 22 банд тадвин шуда, муҳимтарин бардоштҳои муаллиф дар онҳо нишон дода шудаанд.

Ҳамзамон бо дастовардҳои назаррас дар диссертатсия баъзе камбудҳои ба назар расиданд, ки ба шакли эрод баён мегарданд:

1. Қисмати «**Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ**» (с. 12) хеле фишурда аст, ҳарчанд пажӯҳиш кори мукаммалу мушаххаси анҷомшуда мебошад;
2. Дар автореферат баъзе ғалатҳои имлоиву китобат (с.7, 12, 21, 28, 30,32, 35, 46) ба назар расид.
3. Дар мавридҳои алоҳида баъзан мисолҳои зиёд оварда шудааст (с.33, 34, 37, 38, 40).

Хулоса, пажӯҳиши илмӣ Абдурахмонова Мастура Амиралиевна кори мустақилона анҷомдодашуда маҳсуб ёфта, дорои аҳамияти назариву амалист, он баҳри ошкоргардии таъриху таҳаввул ва доираи маънӯву вазифаҳои ҷумлаҳои пайрав мусоидат хоҳад кард.

Диссертатсияи М.А. Абдурахмонова бо ихтисоси илмӣ интихобнамудаи муаллиф мувофиқат менамояд. Мавзӯи диссертатсия ва мазмуну муҳтавои он ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқӣ, ки дар шиносномаи ихтисоси илмӣ дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз

рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ таъйин шудаанд, мувофиқат мекунад.

Диссертант аз рӯйи мавзӯи таҳқиқоташ дар маҷмӯъ 28 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки аз он 15 ададашон дар саҳифаҳои маҷаллаву маҷмуаҳои илмӣ дар феҳристи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ФР вучуддошта интишор шуда, мазмуни кори илмиашро пурра инъикос кардаанд.

Бо ҳамин тартиб, автореферати диссертатсияи Абдурахмонова Мастура Амиралиевна «Сермаъноии ҷумлаҳои пайрав дар забони адабии муосири тоҷикӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ пешниҳод гардидааст, мутобиқи таҳқиқоти илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 32-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

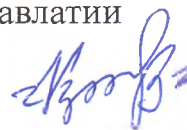
Муқарриз:

доктори илмҳои филологӣ,
дотсенти кафедраи забони тоҷикии

Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии

Хучанд ба номи академик

Бобочон Ғафуров»

Кӯрғонов З. Д.

Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

шаҳри Хучанд, маҳаллаи 19,

хонаи 9, хучраи 17.

Тел: (+992) 92 840 11 65

E-mail: suhanvar1983@mail.ru

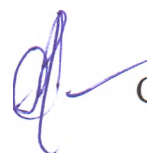
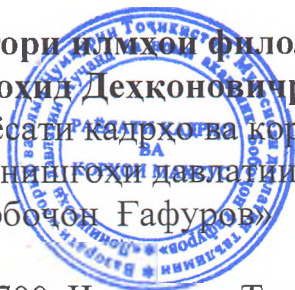
Имзои доктори илмҳои филологӣ, дотсент

Кӯрғонов Зоҳид Деҳқоновичро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи

академик Бобочон Ғафуров»

Сайдуллозода З.С.

Суроға: 735700 Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Хучанд, гузаргоҳи Б. Мавлонбеков, 1.

Тамос: (+992) 928057007

E-mail: zarrina_14.10.70@mail.ru

Сомона: www.hgu.tj

29 сентябри соли 2025